

Tržní ekonomika

Ing. Iva Rašková

Ekonomika
2. ročník

2025/2026

Obsah

- 1 Potřeby, statky, služby,
spotřeba a životní úroveň
 - Potřeby
 - Statky a služby
 - Vzácnost a hospodářský
princip
 - Spotřeba
 - Životní úroveň
 - Shrnutí a opakování
- 2 Doplňující úkol

Základ ekonomiky

Každý člověk má různé potřeby, které se snaží uspokojit prostřednictvím statků a služeb. Ekonomie zkoumá, jak lidé využívají omezené zdroje, aby dosáhli co nejvyššího uspokojení svých potřeb.

Základní pojmy:

- **Potřeby** – pocity nedostatku, které člověk pociťuje a snaží se odstranit.
- **Statky a služby** – prostředky k uspokojení potřeb.
- **Spotřeba** – proces využívání statků a služeb.
- **Životní úroveň** – míra uspokojování potřeb obyvatel.

Co jsou potřeby

- Potřeba je **pocit nedostatku**, který člověk pociťuje a snaží se ho uspokojit.
- Potřeby jsou neomezené, ale prostředky k jejich uspokojování jsou omezené.
- Každý člověk má jiné potřeby podle věku, pohlaví, zaměstnání, kultury, příjmů apod.
- Uspokojování potřeb je základní hybnou silou ekonomického života.

Druhy potřeb

Podle důležitosti:

- **Základní (primární)** – nezbytné pro život (jídlo, pití, oblečení, bydlení, bezpečí).
- **Vyšší (sekundární)** – souvisejí s kulturou, vzděláním, společenským životem.

Podle subjektu:

- **Individuální** – má je jednotlivý člověk (např. hlad, vzdělání).
- **Společenské** – týkají se celé skupiny nebo státu (např. obrana, doprava, školství).

Další členění potřeb

Podle naléhavosti:

- nutné (nezbytné),
- zbytné (luxusní).

Podle způsobu uspokojení:

- hmotné (věci – např. jídlo, oděv),
- nehmotné (vzdělání, přátelství, uznání).

Podle času:

- současné,
- budoucí.

Statky a služby – prostředky k uspokojování potřeb

- **Statky** – hmotné věci, které uspokojují potřeby (např. chléb, auto, dům).
- **Služby** – nehmotné činnosti, které uspokojují potřeby (např. doprava, vzdělání, lékařská péče).
- Statky a služby mohou být vyráběny, směňovány a spotřebovávány.

Příklad: Cestování vlakem = služba, zakoupený lístek = statek, který umožňuje službu využít.

Druhy statků podle původu

- **Volné statky** – jsou dostupné volně v přírodě, nejsou výsledkem lidské práce (vzduch, déšť, sluneční svit).
- **Ekonomické statky** – jsou vzácné, vznikají lidskou činností a mají cenu.

Příklad rozdílu:

Voda v řece je volný statek, ale voda v PET lahvi je ekonomický statek – byla zpracována, zabalena, dopravena a prodána.

Druhy statků podle užití

- **Spotřební statky** – slouží k přímé spotřebě (potraviny, oblečení).
- **Výrobní statky** – slouží k výrobě jiných statků (stroje, suroviny, budovy).

Podle vlastnictví:

- soukromé – patří jednotlivcům nebo firmám,
- veřejné – poskytuje stát všem občanům (např. veřejné osvětlení, obrana).

Vzácnost statků a hospodářský princip

- Většina statků je **vzácná** – jejich množství je omezené vzhledem k potřebám lidí.
- Proto je nutné **rozhodovat, co a jak vyrábět, komu a v jakém množství**.
- Ekonomika řeší, jak efektivně využít omezené zdroje.

Hospodářský princip:

- **S principem úspory:** dosáhnout určitého cíle s co nejmenšími náklady.
- **S principem efektivnosti:** z daných prostředků získat co největší užitek.

Co je spotřeba

- **Spotřeba** je využívání statků a služeb k uspokojování potřeb.
- Může být:
 - **individuální** – spotřeba jednotlivce (např. jídlo, oblečení),
 - **veřejná** – spotřeba společnosti (např. doprava, školství, obrana).
- Spotřeba je konečnou fází ekonomického cyklu.

Racionální a iracionální spotřeba

Racionální spotřeba:

- založená na uvážení potřeb a možností,
- šetří zdroje a přispívá k rovnováze rozpočtu.

Iracionální spotřeba:

- neuvážená, zbytečná, často pod vlivem reklamy,
- vede k zadlužování a plýtvání.

Příklad: Rozumný nákup oblečení vs. impulzivní nákup zboží, které nikdy nepoužijeme.

Co znamená životní úroveň

- **Životní úroveň** vyjadřuje, jak kvalitně a v jakém rozsahu mohou lidé uspokojovat své potřeby.
- Závisí na příjmech obyvatel, cenách, zaměstnanosti, kvalitě služeb, vzdělání, zdraví apod.
- Vyšší životní úroveň = větší možnosti spotřeby a lepší kvalita života.

Ukazatele životní úrovně

Ekonomické ukazatele:

- hrubý domácí produkt (HDP) na obyvatele,
- průměrná mzda,
- kupní síla obyvatel,
- míra nezaměstnanosti.

Sociální ukazatele:

- dostupnost zdravotní péče,
- délka života,
- úroveň vzdělání,
- kvalita životního prostředí.

Shrnutí tématu

- Potřeby jsou neomezené, ale prostředky k jejich uspokojování jsou omezené.
- Statky a služby slouží k uspokojování potřeb.
- Hospodářský princip vede k efektivnímu využívání zdrojů.
- Spotřeba představuje využívání statků a služeb.
- Životní úroveň závisí na možnostech uspokojovat potřeby a kvalitě života.

Opakovací otázky

- 1 Co je to potřeba a jak se dělí?
- 2 Jaký je rozdíl mezi statkem a službou?
- 3 Co znamená pojem vzácnost statků?
- 4 Vysvětli princip úspory a efektivnosti.
- 5 Uveď příklad racionální a iracionální spotřeby.
- 6 Na čem závisí životní úroveň obyvatel?
- 7 Jaké znáš ekonomické a sociální ukazatele životní úrovně?

Obsah

- 1 Potřeby, statky, služby, spotřeba a životní úroveň
 - Potřeby
 - Statky a služby
 - Vzácnost a hospodářský princip
 - Spotřeba
 - Životní úroveň
 - Shrnutí a opakování
- 2 Doplňující úkol

Doplňující úkol (dobrovolný)

- Vyber si jednu svou každodenní potřebu (např. stravování, dopravu, oblečení).
- Popiš, jaké statky nebo služby ji uspokojují.
- Rozliš, které z nich jsou nezbytné a které zbytné.
- Zhodnoť, zda je tvá spotřeba racionální.
- Připrav si krátké ústní shrnutí do příští hodiny.